

Ketelaars Duizendknoop Advies
Oudeweg 85
B-3770 Kanne
België
Tel. +31645598234
ond. nr. BE0724.497.750
rek. nr. BE53 0018 6079 5153
info@duizendknoopadvies.be

Invasieve exoten Gulpen-Wittem

Inhoud

1. Inleiding
2. Wat zijn invasieve exoten?
3. Categorieën benoemd door de Provincie Limburg
4. Verantwoordelijkheden bij naleving en uitvoering exotenbeleid
 - 4.1. Verantwoordelijkheid Gemeente (groendienst)
 - 4.2. Verantwoordelijkheid burgers
 - 4.3. Verantwoordelijkheid terreinbeheerders, grondeigenaren en waterschappen
 - 4.4. N2000 gebieden
 - 4.5. Verantwoordelijkheid Provincie Limburg
5. Invasieve exoten in de gemeente Gulpen-Wittem
 - 5.1. Geografische omstandigheden
 - 5.2. Inventarisatie
 - 4.2.1. Aanpak
 - 4.2.2. Resultaat
 - 5.3. Bestrijding
 - 5.3.1. Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*)
 - 5.3.2. Springbalsemien (*Impatiens glandulifera*)
 - 5.3.3. Aziatische duizendknoop (*Fallopia susp.*)
 - 5.3.4. Hemelboom (*Alianthus altissima*)
 - 5.4. Conclusies en aanbevelingen
6. Overige probleemsoorten
 - 6.1 Akkerdistel (*Cirsium arvense*)
 - 6.2 Jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*)
7. Afstemming aanpak buurgemeenten en terreinbeheerders
 - 7.1. Staatsbosbeheer
 - 7.2. Natuurmonumenten
 - 7.3. Het Limburgs Landschap
 - 7.4. Waterschap Limburg
 - 7.5. Gemeente Eijsden-Margraten
 - 7.6. Gemeente Vaals
 - 7.7. Uitkomst afstemmingsgesprekken
8. Bronnen

Bijlage

1. Communicatie over exoten naar burgers

1. Inleiding

Gemeente Gulpen-Wittem werkt aan een nieuw Groenbeleidsplan met daarin verschillende onderdelen voor een betere uitvoering van het beheer en onderhoud van de buitenruimten. Een onderdeel daarvan is de visie op en aanpak van invasieve exoten die de gemeente Gulpen-Wittem binnendringen of er reeds zijn gevestigd.

Sommige invasieve uitheemse planten- en diersoorten zijn reeds wijd verspreid en nog moeilijk om geheel te verwijderen. Andere komen zich pas net vestigen en er zijn nog mogelijkheden om de nieuwe soort tegen te houden. Een voorbeeld hiervan is de wasbeer.

Door klimaatveranderingen komen we voor nieuwe uitdagingen te staan als het gaat om waterafvoer of boomveiligheid. Met een grote biodiversiteit van inheemse soorten die allemaal op elkaar afgestemd zijn, kunnen nieuwe problemen worden vermeden.

De verantwoordelijkheden ten aanzien van invasieve exoten liggen bij meerdere partijen zoals burgers, gemeenten, provincie, waterschappen en terreinbeherende organisaties (TBO's). De gemeente Gulpen-Wittem volgt hiervoor de richtlijnen zoals opgesteld door de Provincie Limburg in het document Plan van aanpak invasieve exoten (2021, Provincie Limburg).

In dit document schets ik het resultaat van een inventarisatie naar invasieve exoten uitgevoerd op de gemeentegronden van de gemeente Gulpen-Wittem en breng ik advies uit over aanpak en bestrijding. Samen kan dit de basis vormen voor het gemeentelijk Groenbeleidsplan.

Reuzenberenklauw, 08-09-2022, Gulpen (foto Gijs Ketelaars).

2. Wat zijn invasieve exoten?

Invasieve exoten zijn uitheemse planten en diersoorten die zich in de loop der jaren in Nederland hebben kunnen vestigen en zich hier heel goed thuis voelen. Planten en dieren kunnen op verschillende manieren het land binnenkomen. Het kan gaan om meeliften tijdens een transport, of import van uitheemse planten en dieren die vervolgens ontsnappen of worden gedumpt.

Op het moment dat uitheemse planten zich in Nederland vestigen en veel overlast veroorzaken zoals het verdringen van inheemse planten of dieren worden ze invasief genoemd. Een voorbeeld hiervan die ook in Gulpen-Wittem veel voorkomt, is de reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*).

Deze uitheemse soorten vormen dus concurrentie voor de reeds aanwezige inheemse soorten. Naast verdringing van de biodiversiteit kunnen er ook andere problemen ontstaan zoals belemmering van watergangen waardoor er afvoerproblemen kunnen ontstaan of het veroorzaken van brandwonden bij burgers zoals bij de reuzenberenklauw het geval is.

Invasieve exoten kunnen overal voorkomen. De mate van mobiliteit, voortplanting en vestiging heeft invloed op het voorkomen en verspreiden van de exoten. Zo kunnen bepaalde diersoorten zich snel verplaatsen over grote afstanden, maar is de voortplanting minder massaal dan bijvoorbeeld bij planten die na introductie duizenden zaden per jaar kunnen verspreiden.

Reuzenberenklauw langs wandelpad, 27-08-2022, Partij (foto Gijs Ketelaars).

3. Categorieën benoemd door de Provincie Limburg

De Provincie Limburg volgt in haar beleid het Europese exotenbeleid. Dit Europese exotenbeleid heeft de afgelopen jaren een sterke ontwikkeling doorgemaakt.

Om de verspreiding van invasieve exoten tegen te gaan is een Europese verordening¹ (hierna: EU-exotenverordening) tot stand gekomen die de lidstaten verplicht om maatregelen te treffen volgens een drietrapsaanpak:

1. Preventie: voorkomen van introductie;
2. Verwijderen: vroegtijdig signaleren en snel verwijderen;
3. Beheersen: populatiebeheersing en indamming van verspreiding.

De Provincie Limburg maakt in haar Plan van aanpak onderscheid naar drie categorieën.

1. Te verwijderen *Unielijstsoorten*:

- Invasieve exoten van de Unielijst die na 3 augustus 2016 (inwerkingtreding Unielijst) zijn of worden geïntroduceerd of daarvoor al in Nederland aanwezig waren maar nog beperkt verspreid zijn.
- In Limburg zijn 7 van de 41 soorten sinds 2016 waargenomen, waaronder de Aziatische hoornaar, Wasbeer, Pallas' eekhoorn, Muntjak en de Waterhyacint.
- De Provincie neemt het initiatief bij de te nemen maatregelen, met als doel de populatie geheel te verwijderen, en draagt de kosten.

2. Te beheersen *Unielijstsoorten*:

- Invasieve exoten van de Unielijst die voor 3 augustus 2016 al een populatie hadden gevormd in Nederland en nu wijd verspreid zijn.
- In Limburg zijn 15 van de 16 soorten sinds 2016 waargenomen, zoals: Waterteunisbloem, Grote waternavel, Reuzenberenklauw, Reuzenbalsemien en Nijlgans.
- De terreineigenaar of -beheerder blijft verantwoordelijk voor te nemen maatregelen met als doel de populatie te beheersen. De Provincie ondersteunt in Natura 2000-gebieden en Natuurnetwerk Limburg via subsidieregelingen en andere instrumenten.

3. *Niet-Unielijstsoorten die een bedreiging zijn voor de Limburgse biodiversiteit*:

- Deze categorie is niet-limitatief, enkele voorbeelden zijn: Aziatische duizendknopen, watercrassula, Amerikaanse vogelkers en Bruinkopdiksnavelmees.
- De terreineigenaar of -beheerder blijft verantwoordelijk voor te nemen maatregelen met als doel de populatie geheel te verwijderen (bij nieuwe vestiging of beperkte verspreiding) of te beheersen (bij wijde verspreiding). De Provincie ondersteunt waar aangewezen habitats en soorten of prioritaire soorten worden bedreigd, via subsidieregelingen en andere instrumenten.

Soorten invasieve exoten waar Limburg mee te maken heeft en die al op grote schaal verspreid, zijn de Amerikaanse vogelkers, Aziatische duizendknoop, hemelboom, reuzenbalsemien en reuzenberenklauw.

Soorten die van een specifieke leefomgeving houden en nog niet overal massaal voorkomen zijn de watercrassula, blauwband en roodwangschildpad.

¹ Verordening nr. 1143/2014 van het Europees Parlement en De Raad van de Europese Unie van 22 oktober 2014 betreffende de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten

Soorten die nog van elders komen maar sterk oprukken, vaak al wel in Europa gevestigd maar nog niet of nauwelijks in Limburg, zijn de wasbeer en de Aziatische hoornaar.

De gemeente Gulpen-Wittem bestaat hoofdzakelijk uit voedselrijke grond waardoor met name balsemien en reuzenberenklauw bijzonder goed gedijen.

Springbalsemien langs de Geul, 2006 (foto Remco van Rosmalen).

4. Verantwoordelijkheden bij naleving en uitvoering exotenbeleid

Naleving en uitvoering van het beleid vraagt verantwoordelijkheid van verschillende partijen.

4.1. Verantwoordelijkheid Gemeente (Groendienst)

Voor gemeentelijke gronden waarvan het beheer onder de gemeente Gulpen-Wittem valt, wordt een plan van aanpak opgesteld om aanwezige invasieve exoten te bestrijden. De prioriteiten zullen liggen bij echte plaagsoorten zoals reuzenberenklauw. Langzaam kan de focus verschuiven naar minder gevaarlijke maar wel invasieve soorten zoals de hemelboom. Door publieksvoorlichting en educatie kunnen exoten sneller herkend worden en een uitbreiding sneller gestopt.

4.2. Verantwoordelijkheid burgers

Voor invasieve exoten op het terrein van particulieren ligt een grote verantwoordelijkheid bij de burgers zelf. Om bewustwording te creëren kan er via de gemeentelijke communicatie een oproep gedaan worden om geen invasieve exoten te planten, aan te kopen of te dumpen.

Voor reeds gevestigde invasieve exoten in tuinen en op erven wordt kan worden opgeroepen deze zorgvuldig en op de juiste manier te verwijderen. Hiervoor is een communicatieblad opgesteld met de richtlijnen voor een goede verwijdering en informatie over de betreffende invasieve exoten (bijlage 1).

Vanuit de NVWA en stichting ProBos zijn ook infobladen, werkprotocollen en een beslisboom digitaal beschikbaar die gebruikt kunnen worden om burgers op weg te helpen met een succesvolle bestrijding van aanwezige invasieve exoten op hun eigen grond. De gemeente kan nog kijken naar mogelijkheden om de restanten hiervan op een verantwoorde en budgetvriendelijke manier in te nemen via de lokale recyclageparken.

4.3. Verantwoordelijkheid terreinbeheerders, grondeigenaren en waterschappen

De grootste concentraties invasieve exoten waarvan het merendeel reuzenberenklauw en reuzenbalsemien betreft op gronden van terreinbeherende organisaties zoals Waterschap, WML, Natuurmonumenten, Het Limburgs Landschap en Staatsbosbeheer. Met deze partijen wordt contact opgenomen om verdere verspreiding binnen de gemeente tegen te gaan. De betreffende partijen zijn benaderd met de vraag of er reeds een inventarisatie aanwezig is, wat de huidige aanpak invasieve exoten in hun terreinen is en een voorstel tot gezamenlijke aanpak over de terrein grenzen heen.

Een grote verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij het Waterschap Limburg die als verantwoordelijke voor de waterlopen grenzen deelt met alle andere terreinbeherende organisaties. De gemeente kan een verbindende rol spelen in het maken van afspraken tussen de verschillende partijen.

4.4. N2000 gebieden

Een groot gedeelte van de natuurgebieden binnen de Provincie Gulpen-Wittem valt onder Natura 2000 Europees beschermde gebieden. Voor deze gebieden zijn middelen voor bestrijding beschikbaar via de beheerplannen opgesteld door de Provincie Limburg in samenspraak met de terreinbeherende organisaties.

In de N2000 gebieden zijn de terreinbeheerders aan zet om een plan van aanpak exotenbestrijding op te stellen en uit te voeren. Richtlijnen en financiering hiervan volgt vanuit de natuurbeheerplannen opgesteld door de Provincie Limburg.

4.5. Verantwoordelijkheid Provincie Limburg

Zoals eerder beschreven heeft de Provincie Limburg een Plan van aanpak invasieve exoten gerealiseerd. Hierin is onderscheid in soorten gemaakt en voor bepaalde soorten (onder 1. Te verwijderen Unielijssoorten) zal de Provincie verantwoordelijkheid nemen. Deze soorten (op de website van de Provincie Limburg beschreven) kunnen dan ook daar gemeld worden.

Voor andere soorten (2. Te beheersen Unielijssoorten) is de regeling Subsidie Invasieve Exoten 2022-2023 opengesteld. Deze subsidie is voor onderzoek en/of bestrijding van invasieve exoten op gronden binnen het NNN in de provincie Limburg en Het opstellen plan van aanpak voor gebiedsgericht samenwerking.

In de toekomst worden deze regelingen mogelijk nog uitgebreid met soorten die momenteel nog niet op de Unielijs staan zoals de Japanse duizendknoop.

Wat nu al voor de gemeente Gulpen-Wittem direct toepasbaar is de subsidie voor bestrijding Unielijs soorten en dan specifiek voor de Reuzenberenklauw. Deze soort komt op meerdere locaties voor en vormt het grootste probleem voor wandelaars op openbare wandelpaden. Hiervoor is samenwerking met het Waterschap Limburg noodzakelijk aangezien het veel gedeelde groeiplaatsen betreft.

Duizendknoop tegen gevel, 10-11-2022, Gulpen (foto Gijs Ketelaars).

5. Invasieve exoten in de gemeente Gulpen-Wittem

5.1. Geografische omstandigheden

Zoals de geologie en de topografie omschrijft, bestaat de gemeente Gulpen-Wittem uit plateaus en beekdalen en is zij door haar zuidelijke ligging verbonden aan buurlanden Duitsland en België. De aanwezigheid van die beken zorgt voor een open deur voor invasieve exoten om zich in de gemeente Gulpen-Wittem te vestigen en van daaruit verder te verspreiden.

Door de aanwezigheid van landsgrenzen is het lastig om bepaalde niet wenselijke soorten buiten de deur te houden. Taal kan een barrière zijn maar ook beleid en regelgeving. Het kan voorkomen dat een soort op de ene locatie nauwelijks een probleem vormt, maar op een andere locatie wel. Als het dan een soort betreft die zich via beken en rivieren verplaatst en de bron wordt niet aangepakt, blijft het probleem zich voordoen.

Door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, intensieve grondbewerking en een continue teelt van gewassen is er op landbouwgrond weinig overlast van invasieve exoten. En op het moment dat een soort de overhand gaat nemen, zijn er veel methoden beschikbaar om in te grijpen. Het grote verschil zit bij de waterlopen. Beken en rivieren zijn vaak ecologische verbindingzones, strak begrensd door hun oevers waarbinnen niet kan worden ingegrepen, maar waarbij door de stroming van water er een continue aanvoer en afvoer van zowel flora als fauna plaatsvindt.

De grootste concentraties invasieve exoten zullen zich dan ook rond de waterlopen en in natuurgebieden bevinden. Beekdalen worden gekenmerkt door voedselrijke grond en hoge grondwaterstand; deze gunstige omstandigheden kunnen explosieve groei veroorzaken. Soorten als reuzenbalsemien en reuzenberenklauw zijn hier een voorbeeld van.

Voor fauna zijn natuurgebieden ideale plekken om zich terug te trekken en van daaruit zich verder te verspreiden. Dieren zoals de wasbeer kunnen zich overdag goed verstoppen waardoor ze lang onder de radar blijven.

5.2. Inventarisatie

5.2.1. Aanpak

Om een overzicht van de aanwezige exoten in de gemeente Gulpen-Wittem te krijgen is er een inventarisatie uitgevoerd. De inventarisatie richt zich op gemeentelijke gronden. Met name de openbare ruimte zoals wegbermen, plantsoen, rondom sportvelden en overige terreinen zoals de graslanden op de Gulpenerberg.

Tijdens de inventarisatie is enkel gekeken naar invasieve plantensoorten en specifiek naar de aanwezigheid van reuzenberenklauw, springbalsemien, hemelboom en Aziatische duizendknopen.

Voorafgaand aan de fysieke inventarisatie is de databank van de NDFF (Nederlandse Databank Flora en Fauna) geraadpleegd om te kijken waar de hoogste concentraties zitten van invasieve exoten. Actuele gegevens hiervan zijn opgenomen. De inventarisatie is te voet en per fiets uitgevoerd om zo gedetailleerd mogelijk beeld te krijgen van de huidige verspreiding.

Invasieve planten zoals de Aziatische duizendknoop zijn hun opmars begonnen als tuinplant en later door dumping van tuinafval over bosjes en bermen verspreid. De locaties waar dan ook vaak deze planten voorkomen, zijn doodlopende weggetjes, bosranden nabij bebouwing en overhoekjes aan de randen van dorpen en steden. Het gemeentelijke groen in de kernen wordt vaak intensiever beheerd en hier is de kans op grote verspreiding van invasieve exoten dan ook geringer.

De gegevens van de inventarisatie zijn via GIS in een puntenbestand verwerkt met bijbehorende tabel met de locatie specifieke gegevens.

Gemeente Gulpen-Wittem inventarisatie zomer 2022

fid	datum en tijd	soort	opmerkingen	eigenaar	opp.
5	03-08-2022 14:27:06	Rhus	In talud	GW	40
6	03-08-2022 14:36:29	Alianthus	Alianthus altissima	particulier	2
7	03-08-2022 14:40:29	Reuzenberenklauw	7 +/- in zaad	GW	10
8	03-08-2022 14:48:06	Alianthus	Meerdere losse exp	GW	10
9	03-08-2022 14:54:26	Balsemien	Meerdere plekken	WL	20
10	03-08-2022 15:06:31	Reuzenberenklauw	Zaad	GW	4
11	03-08-2022 15:07:14	Balsemien		GW	75
12	03-08-2022 15:31:16	Alianthus		GW	1
13	03-08-2022 15:46:42	Alianthus	Talud	GW	1
14	03-08-2022 15:48:13	Alianthus		GW	5
15	03-08-2022 15:55:00	Karmozijn	Westerse Karmozijnbes	GW	1
18	05-08-2022 13:50:30	Balsemien	Afval dump	GW	4
19	05-08-2022 13:53:59	Rhus	Verwijderde tuin	particulier	200
20	05-08-2022 13:59:13	Duizendknoop	In talud	GW	2

21	05-08-2022 14:11:43	Reuzenberenklauw	Lijkt bestreden, grens geval	particulier	1
22	05-08-2022 14:35:21	Balsemien		VA	2
23	05-08-2022 14:41:05	Balsemien	WL of GW	GW	4
24	05-08-2022 14:48:04	Balsemien	Enkele expl.	GW	10
25	05-08-2022 14:49:19	Balsemien		GW	1
26	05-08-2022 14:50:07	Gulden roede		GW	20
27	05-08-2022 15:13:01	Reuzenberenklauw	Langs spoorlijn		1
28	05-08-2022 15:36:57	Gulden roede		GW	3
29	05-08-2022 15:47:51	Balsemien		GW	6
30	05-08-2022 16:19:06	Reuzenberenklauw	Oever	GW	1
34	05-08-2022 16:37:35	Reuzenberenklauw	Oever	WL	2
35	05-08-2022 16:38:24	Reuzenberenklauw	Oever naar talud fietspad	WL	15
36	05-08-2022 16:44:48	Reuzenberenklauw		GW	10
37	05-08-2022 16:57:01	Reuzenberenklauw		GW	5
38	05-08-2022 16:57:50	Balsemien		GW	4
39	05-08-2022 16:58:23	Balsemien	Talud	WL	2
40	05-08-2022 16:58:55	Balsemien		WL	10
41		Reuzenberenklauw		GW	2
42		Balsemien			10
43	08-08-2022 14:17:51	Balsemien			2
44	08-08-2022 14:18:49	Balsemien			2
45	08-08-2022 15:05:04	Reuzenberenklauw			100
52	08-08-2022 15:27:00	Reuzenberenklauw	Enkele schermen verwijderd		100
53	08-08-2022 15:28:36	Reuzenberenklauw		GW	5
54	08-08-2022 15:30:24	Balsemien		GW	10
57	08-08-2022 15:53:49	Karmozijs		particulier	1
58	10-09-2022 15:37:06	Duizendknoop	Komt vanuit talud particulier	GW	10
59		Duizendknoop			
60		Duizendknoop			
61		Duizendknoop			
65	11-11-2022 10:15:29	Reuzenberenklauw			

Tabel behorende bij de inventarisatie.

5.2.2. Resultaat

Zoals verwacht zijn er geen extreme aantallen invasieve exoten aangetroffen. Door een overzichtelijke ruimtelijke ordening en een groot areaal aan landbouwgrond blijft verspreiding beperkt. Zoals vermeld onder 5.1. zitten de grootste problemen rond de aanwezige beken en rivieren. De soort die nu en voor de toekomst de meeste problemen kan veroorzaken is de reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*).

Reuzenberenklauw is samen met de balsemien veelvuldig aanwezig in de beekdalen. Beide soorten vermeerderen zich via zaad waarbij de waterloop als verbindende factor optreedt.

Uit de inventarisatie is ook opgevallen dat de Aziatische duizendknoop slechts beperkt verspreid is in de Gemeente Gulpen Wittem. In het stedelijk groen is deze slechts op enkele plaatsen aangetroffen. Op enkele plaatsen is een groeiplaats aanwezig maar een massale verspreiding zoals bij springbalsemien of reuzenberenklauw is niet aangetroffen.

Gegevens uit de NDFF geven aan dat er momenteel een twintigtal locaties Aziatische duizendknoop zijn ingevoerd.

Een soort die de komende jaren nog meer in het gemeentelijke groen kan opduiken is de hemelboom (*Alianthus altissima*). De hemelboom is pas recentelijk (2019) op de Unielijst van invasieve exoten beland. Als populaire plant voor siertuinen staat hij dan ook nog op diverse plaatsen in particulier groen en kan vandaaruit via zaad of worteluitlopers makkelijk verspreiden naar gemeentelijk groen.

Japanse duizendknoop in de berm aan de Terzieterweg, 01-10-2022, Epen (foto Gijs Ketelaars).

5.3 Bestrijding

Onderstaand worden de bestrijdingsmethoden geschetst voor de aangetroffen soorten waarvoor de gemeente zelf verantwoordelijk is.

5.3.1. Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*)

Verspreiding:
Zaad.

Knelpunten:
kan na maaien weer snel tot bloei komen. Wortels kunnen tot enkele centimeters onder het maaiveld zitten waardoor ze bij uitsteken kunnen worden gemist.

Methoden:

- Uitsteken: reuzenberenklauw is mechanisch relatief makkelijk succesvol te bestrijden door de penwortel diep genoeg uit te steken.

- Stroom: buurgemeente Eijsden-Margraten is momenteel bezig met een pilot waarbij stroom wordt ingezet als bestrijdingsmiddel. Het resultaat hiervan op reuzenberenklauw is zeer goed met een grote effectiviteit.

Nazorg:

Na het verwijderen van de penwortel komt de betreffende berenklauw niet meer terug. Op de locatie kan wel nog kiemkrachtig zaad aanwezig zijn waardoor groeiplaats controle aangeraden wordt.

5.3.2. Springbalsemien (*Impatiens glandulifera*)

Verspreiding:

Zaad (éénjarig).

Knelpunten:

springbalsemien kan gemaaid, uitgetrokken of begraasd worden. Bij springbalsemien bestaat de belangrijkste bestrijding uit het voorkomen van zaadzetting.

Methoden:

- Uittrekken voor de zaadzetting.

Nazorg:

- Uittrekken meerdere jaren herhalen.

5.3.3. Aziatische duizendknopen (*Fallopia susp.*)

Verspreiding:

Vegetatief via worteluitlopers en wortelstukjes.

Knelpunten:

voor duizendknopen is er altijd een bestrijding op maat nodig. De inzetbare methoden zijn afhankelijk van de specifieke omstandigheden van de groeiplaats. Een bestrijding is altijd meerjarig en een goede controle en nazorg is noodzakelijk.

Methoden:

Belangrijkste onderscheid in methoden is het direct volledig verwijderen dan wel begraven/bedekken van duizendknoop locaties of het meerjarig bestrijden van de groeiplaats. Het grootste verschil in aanpak zit in de kosten. Bij verwijderen of bedekken moet grootschalig worden ingegrepen en dusdanig gewerkt worden dat het duizendknoopprobleem na de ingreep is opgelost. Bij meerjarig bestrijden is de ingreep minder rigoureuus maar ook minder doeltreffend waardoor handelingen meerdere jaren herhaald moeten worden. De mate van overlast of prioriteit kan bepalend zijn voor de keuze van bestrijdingsmethode.

5.3.4. Hemelboom (*Alianthus altissima*)

Verspreiding:

Zaad en wortelopslag.

Knelpunten:

hemelboom kan zowel uit zaad als wortelopslag voorkomen. Hierdoor is het belangrijk hemelboom tijdig te verwijderen.

Methoden:

- Uitsteken van wortels en worteluitlopers.
- Jonge planten kunnen met wortel en al uitgetrokken worden.

Nazorg:

Na een jaar controleren op aanwezige uitlopers.

5.4. Conclusies en aanbevelingen

Bestrijding reuzenberenklauw

Om de reuzenberenklauw volledig te verwijderen moeten de diverse terreinbeheerders samenwerken en inzetten op actieve bestrijding. Alleen dan kunnen er goede resultaten worden geboekt in de hele gemeente.

De aantallen reuzenberenklauw op gemeentelijke grond zijn momenteel nog beperkt en mogelijkheden voor succesvolle bestrijding zijn aanwezig. Echter de exemplaren komen meestal van aangrenzende percelen beheerd door derden. Zonder bestrijding van deze buurpercelen zal verspreiding zich voor blijven doen. De gemeente wordt dus geadviseerd deze bestrijding in gezamenlijkheid met de naburige grondeigenaren en terreinbeheerders op te pakken.

Bestrijding Aziatische duizendknoop

Duizendknoop komt verspreid over de hele gemeente voor op uiteenlopende plaatsen maar de plant is nog niet massaal verspreid. Op meerdere locaties komt de duizendknoop al een zeer geruime tijd voor en is er geen grootschalige uitbreiding. Waakzaamheid is echter wel geboden, d.m.v. slecht beheer en grootschalig grondverzet kan deze snel over de gemeente verspreiden.

Om verdere verspreiding te voorkomen is het raadzaam een actieplan op te stellen en starten met de bestrijding van kleine populaties duizendknoop.

Overige soorten invasieve exoten

Voor alle invasieve exoten geldt dat ze zich anders gedragen dan onze inheemse soorten en dat er hierdoor knelpunten kunnen ontstaan. Het inperken van de invasieve soorten door voortplanting en vermeerdering te voorkomen is noodzakelijk om de natuurlijke balans te handhaven. Op locaties waar de natuurlijke balans al verstoord is, lijkt het minder noodzakelijk in te grijpen en wordt grootschalige verspreiding minder vaak tegen gegaan. Komen invasieve exoten echter voor in kwetsbare gebieden kunnen ze korte tijd onherstelbare schade aanbrengen en is het moeilijk geheel naar de oude situatie terug te keren. Door te starten met voorlichting aan burgers en meldingen van exoten te registreren komt er goed zicht op de actuele situatie en kan er snel ingegrepen worden.

Reuzenberenklauw in bloei, 27-08-2022, Partij (foto Gijs Ketelaars).

6. Overige soorten

Naast invasieve exoten kunnen er binnen de gemeente meer probleemsoorten voorkomen. Hier kan men denken aan akkerdistel, eikenprocessierups, knaagdieren, wespen enzovoort. Voor de meeste soorten zijn in de loop der jaren algemene richtlijnen opgesteld en is er een verantwoordelijke partij voor eventuele bestrijding / voorlichting.

Het kan zijn dat er soorten voorkomen die voorheen afwezig waren, die niet bestreden mogen worden doordat ze een wettelijke bescherming hebben of doordat de verplichting tot bestrijden is opgeheven. Voor zulke gevallen is het vaak lastig adequaat te reageren door wettelijke beperkingen. Nu kan in de loop der tijd beleid wel gemaakt of aangepast worden.

Op verzoek van de gemeente is hieronder een advies opgenomen inzake de bestrijding van twee in de gemeente veel voorkomende probleemsoorten.

6.1 Akkerdistel (*Cirsium averse*)

Een lastig kruid is de akkerdistel. Moeilijk te bestrijden vanwege zijn wortelstokken en doordat een grote hoeveelheid zaad door de wind verspreid wordt, kan deze plant zich makkelijk over percelen verspreiden. Akkerdistel vestigt zich graag op bewerkte percelen en wordt daarom in de volksmond ook 'boerenplaag' genoemd.

Het is niet meer verplicht in Limburg om akkerdistels rond landbouw percelen te bestrijden maar het wordt door agrariërs wel op prijs gesteld. Het wordt ook gezien als een zorgplicht om rekening te houden met de omgeving. Voor bermen, weilanden en natuurgebieden binnen de 50 meter van een landbouwperceel is het wenselijk hier geen akkerdistels in de volle bloei te laten komen. Door de aanwezigheid van veel pluizig zaad dat gemakkelijk door de wind verspreid kan worden, kan er een flinke verspreiding plaatsvinden waarna de distel moeilijk weer te verwijderen is.

Om zaadzetting te voorkomen kunnen distels voor de bloei gemaaid worden. Met een intensief maaibeheer raken de wortels uitgeput waarna de distels zullen verdwijnen. Voor bermen en weilanden helpt een dichte graszode ook tegen het ontkiemen van akkerdistel. Het is echter niet zo dat alle akkerdistel moet verdwijnen, de bloemen en zaden trekken vele insecten en vogels aan.

6.2 Jacobskruiskruid (*Jacobaea vulgaris*)

Tweejarig kruid uit de composieten familie. Jacobskruiskruid vormt hoofdzakelijk een probleem bij paardenhouders. Giftige stoffen in de plant kunnen problemen bij dieren die ze opeten veroorzaken. In een weide worden ze door grazers overgeslagen maar komt

kruiskruid in het hooi terecht dan is de plant niet meer door de dieren te herkennen en zal deze worden gegeten.

Voorkomen dat Jacobskruiskruid ergens opduikt is heel lastig. Om de planten uit de weides te halen is een goed weidebeheer noodzakelijk. Een gesloten grasmat helpt verdere verspreiding tegen te gaan.

In een gezonde natuurlijke situatie heeft Jacobskruiskruid natuurlijke belagers waardoor verspreiding gering blijft. In over begraasde percelen met open grond is verspreiding moeilijk tegen te gaan. Jacobskruiskruid kan op verschillende manieren bestreden worden. Effectief is het uittrekken van de gehele plant met wortel en al voor dat deze zaad heeft gezet.

7. Afstemming aanpak buurgemeenten en terreinbeheerders

Op verzoek van de gemeente is door Ketelaars Duizendknoop Advies contact gezocht met:

- Staatsbosbeheer, Beheerseenheid Zuid-Limburg.
- Natuurmonumenten, Beheerseenheid Zuid-Limburg.
- Stichting het Limburgs Landschap.
- Waterschap Limburg.
- Gemeente Eijsden-Margraten.
- Gemeente Vaals.

7.1. Staatsbosbeheer

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: ja (gedeeltelijk ingevoerd)
- Plan van aanpak aanwezig: nee (voorjaar 2023)
- Contactpersoon: Jill Cerfontaine

Exotenbestrijding bij Staatsbosbeheer, afdeling Zuid-Limburg, vindt momenteel nog op kleine schaal plaats. Jaarlijks worden er enkele gebiedjes aangepakt, maar er is nog geen integrale bestrijding. Om de bestrijding te stroomlijnen wordt er in het voorjaar van 2023 een plan van aanpak exoten ontwikkeld. Meldingen en waarnemingen worden momenteel geregistreerd via een eigen app. Met de komst van het plan van aanpak komt er meer zicht op de aanwezigheid en verspreiding van verschillende invasieve exoten en kunnen ook de kosten voor bestrijding in budgetten in beeld gebracht worden. Staatsbosbeheer staat open voor eventuele gezamenlijke aanpak van soorten die over de gebiedsgrenzen heengaan.

7.2. Natuurmonumenten

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: ja
- Plan van aanpak aanwezig: ja
- Contactpersoon: Guido Franck

Er wordt actief geïnventariseerd en waarnemingen worden ingevoerd voor een totaal overzicht. Jaarlijks is een bedrag opgenomen voor bestrijding; dit wordt momenteel ingezet op plaatsen met de meeste bedreiging voor uitbreiding.

7.3. Het Limburgs Landschap

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: nee
- Plan van aanpak aanwezig: nee, uitvoeringsbeleid invasieve exoten verwacht in het voorjaar van 2023.
- Contactpersoon: Arjan Ovaa

Arjan Ovaa, ecooloog bij het Limburgs Landschap, is momenteel bezig met het ontwikkelen van een nieuw exotenbeleid binnen de stichting. Het nieuwe beleid moet bepalen waar de prioriteiten de komende jaren worden gelegd en wat de aanpak gaat worden. Momenteel worden er al enkele aangetroffen invasieve exoten bestreden maar voor veel locaties is er nog geen plan van aanpak.

7.4. Waterschap Limburg

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: Nee
- Plan van aanpak aanwezig: nee, actieplan wordt momenteel ontwikkeld (voorjaar 2023).
- Contactpersoon: Nicole Janssen, Davy Nelissen

Het Waterschap Limburg is momenteel bezig met een aanvalsplan invasieve exoten. Ze verwachten dit in de loop van het voorjaar 2032 klaar te hebben. De focus hierin gaat in eerste instantie liggen op de bestrijding van Aziatische duizendknoop. Later zullen andere soorten zoals de reuzenberenklauw ook opgenomen worden.

7.5. Gemeente Eijsden-Margraten

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: nee
- Plan van aanpak aanwezig: nee
- Contactpersoon: Bèr Houben

Momenteel loopt er bij de gemeente Eijsden- Margraten een pilot met het bestrijden van reuzenberenklauw en duizendknoop door middel van stroom. Een inventarisatie en plan van aanpak is er nog niet maar plannen hiervoor zijn er wel. De intentie is er om dit in 2023 te realiseren.

7.6. Gemeente Vaals

Stand van zaken:

- Inventarisatie aanwezig: niet bekend
- Plan van aanpak aanwezig: niet bekend
- Contactpersoon: Henk Deguelle

Het is niet meer mogelijk gebleken een afspraak met de Gemeente Vaals voor 2022 te plannen. In 2023 zal er wel overleg plaats vinden, bevindingen apart worden verzonden.

7.7. Uitkomst afstemmingsgesprekken

Het is nog niet aan de orde om een gezamenlijke gebiedsoverschrijdende aanpak te starten. De meeste van gesproken organisaties zijn momenteel wel bezig met het thema en er worden concrete plannen uitgewerkt om de overlast van invasieve exoten in de terreinen aan te pakken en de aanwezigheid verder terug te dringen zo niet te voorkomen. Gegeven de specifieke problematiek rondom waterlopen wordt de gemeente geadviseerd in elk geval met Waterschap Limburg een samenwerking te starten op korte termijn.

9. Bronnen

https://www.limburg.nl/publish/pages/5249/plan_van_aanpak_invasieve_exoten.pdf

[Unielijst invasieve exoten | Invasieve exoten | NVWA](#)

[https://www.waterschaplimburg.nl/publish/pages/4916/nota_soortenbeleid_waterschap_limb](https://www.waterschaplimburg.nl/publish/pages/4916/nota_soortenbeleid_waterschap_limburg.pdf)
[urg.pdf](#)

[Invasieve plantensoorten \(exoten\) - WUR](#)

Invasieve plantensoorten, Handreikingen voor het beheer. Casper de Groot, Jan Oldenburger en Patrick Jansen. 2009 Stichting Probos Wageningen.

Bijlage

Meld een exoot

De Gemeente Gulpen-Wittem is bezig in kaart te brengen welke invasieve exoten zich gevestigd hebben binnen de gemeentegrenzen. Invasieve exoten zijn planten of dieren die van nature niet in ons gebied voorkomen, en die de inheemse soorten verdringen. Daardoor gaat de biodiversiteit achteruit.

Bij invasieve exoten kunt u denken aan planten als de reuzenberenklauw en de Aziatische duizendknoop, maar ook aan een dier als de wasbeer. Een eigenschap van invasieve exoten is dat het ze vaak niet zoveel uitmaakt in welke omstandigheden ze groeien; als ze eenmaal ergens gevestigd zijn, breiden ze zich vaak snel uit. Invasieve exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit en daarom is het belangrijk te weten waar ze voorkomen. Zodat de gemeente ze, waar nodig, kan bestrijden.

Duizendknoop en berenklauw

Hebt u duizendknopen of reuzenberenklauw in uw tuin of op uw erf, meld dit dan via invasieveexoten@gulpen-wittem.nl met een foto en de locatie. Voor overige soorten, zie onderstaand.

Wat kunt u zelf doen

Reuzenberenklauw (*Heracleum mantegazzianum*)

- Let op: sappen kunnen brandwonden op de huid veroorzaken, draag bedekkende kleding en een veiligheidsbril!
- Planten verwijderen en de wortels uitgraven.
- Het uitsteken kan het beste gebeuren bij regenachtig weer.
- Wortels en zaden via het huisvuil afvoeren.

Voor meer informatie: [factsheet-reuzenberenklauw-nvwa-20191107.pdf](https://www.gulpen-wittem.nl/files/2019/11/factsheet-reuzenberenklauw-nvwa-20191107.pdf)

Aziatische duizendknoop (*Fallopia japonica*)

- Plant met wortel en al verwijderen.
- Zorgvuldig alle wortelstukjes uitgraven en afvoeren.
- Wortelstukjes en stengels met wortels eraan afvoeren via het huisvuil. Let op: niet composteren.
- Let op: Als restanten verspreid worden naar andere stukken van de tuin, dan groeien ze daar weer aan!

Voor meer informatie: [factsheet-japanse-duizendknoop.pdf](https://www.gulpen-wittem.nl/files/2019/11/factsheet-japanse-duizendknoop.pdf)

Overige soorten

De Provincie Limburg heeft invasieve exoten in drie categorieën ingedeeld waarbij categorie 1 staat voor te verwijderen Unilijstsoorten. Onderstaande soorten uit deze categorie zijn nog niet gevestigd in Nederland, maar worden wel al sporadisch waargenomen. Het doel van de Provincie Limburg is deze soorten zich niet definitief te laten vestigen in Nederland. Door waakzaamheid en snel opsporen, kan een verdere verspreiding worden voorkomen.

Mocht u één van de onderstaande soorten waarnemen stuur dan een foto, met locatie en contactgegevens naar invasieveexoten@gulpen-wittem.nl.

grote vlotvaren

pallas eekhoorn

waterhyacint

rosse stekelstaart

wasbeer

Aziatische hoornaar

mntjak

Beelden: www.invasieveexoten.nl en ©Albert de Wilde.